

P.3 LUGANDA LESSON NOTES FOR TERM II 2023

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe : Ennyingo

Ekiwayi : Ennyingo eziwangaala

Obukodyo : Okubuuza n'okuddamu, okunnyonnyola

Obusobozi : Okusoma ennyingo nebigambo ebiwangaala

Obulagika : Okusoma emboozi ezirimu ebigambo ebiwangaala

Ennyanjula : Omusomesa anatandiika essomo n'okubuuza ebibuuzo.

Ekinyusi : Ennyingo nebigambo ebiwangaala.

Ennyingo

Kaa kii kee kuu koo nnyee
 baa

soo saa too koo maa mii cee

fuu njaa

Ebigambo

Kasooli, abaaga, amatooke, akoola, muceere, bijanjaalo, binyeebwa, aseera, abiika, obuugi, amaato.

Emboozi

-Maama aseera ebinyeebwa.

-Kasooli asiriira.

-Kafeero akoola omuceere.

-Obuugi buva mu kasooli

-Namaalwa akuula ebijanjaalo.

Omulumu

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe : Ennyingo

Ekiwayi : Ennyingo n'ebigambo ebiggumira

Obukodyo : Okubuuza n'okuddamu

Obusobozi : Okusoma ennyingo nebigambo ebiggumira

Obulagika : Okukola emboozi ezirimu ebigambo ebiggumira.

Ennyanjula : Omusomesa anattukiza essomo eryawedde.

Ekinyusi : Essomo eppya linaatandika

Ennyingo nebigambo ebiggumira.

jja	ggo	nna	ddo	jjo	ddi
dda	jje	ddu	ggo	zzi	

Ebigambo

jjambiya, ggolu, muddo, nnanaansi, kikajjo, ddiba, ddamu, ddiza, jjenje, kaddu, ggobe, mazzi.

Emboozi

- Jjaye ejjambiya oteme omuddo.
- Kaddu atema ekikajjo.
- Jjajja alya eggolu.

Omulumu

1. Tereeza emboozi zino.
 - a. eggobe jjajja alya .
 - b. liddugala eddiba .
 - c. jjambiya ennanaansi ne tema.
 - d. liri eggobe mu mazzi .
 - e. ejjenje alidde kaddu.

2. *Wandiika ebigambo bitaano ebigumira.*

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe	:	Ebintu ebiramu
Ekiwayi	:	Ebika byebintu ebiramu
Obukodyo	:	Okubuuza n'okuddamu, okunnyonyola
Obusobozi	:	Okusoma amannya g'ebimera
Obulagika	:	Okukuba ebimera
Ennyanjula	:	Omusomesa anattukiza emassomo agawedde.
Ekinyusi	:	Essomo eppya linaatandika

Ebika by'ebintu ebiramu

1. Ebisolo, ebimera
2. *Ebimera*
3. *Ebiwuka*
4. *Ebinyonyi*
5. *Ebyenyanja ebyenjawulo*

Amannya g'ebimera

muwogo, lumonde, ebikajjo, kasooli, emiti, omuddo, ebitooke, ennanaansi, ebinyeebwa, ebijanjaalo, *ebibala nga ennanaansi, emiyembe, ffene.*

Emboozi

- Omuddo gumeze mu muwogo.
- Enkima ziry a kasooli.
- Taata atema ettoke.
- Kakooza akuula ebijanjaalo.
- Mawanda yetisse lumonde.
- *Maama asimba ebinyeebwa*
- *Buli lunaku tulya ebibala ebyenjawulo*
- *Muwogo oyo awooma*
- *Abasajja batema emiti*

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe	:	Ebintu ebiramu
Ekiwayi	:	<i>Ebika bye bisolo</i>
Obukodyo	:	Okubuuza n'okuddamu, okunnyonnyola
Obusobozi	:	Okusoma amannya g'ensolo z'awaka n'ezomunsiko.
Obulagika	:	Okuwandiika emboozi.
Ennyanjula abuuza	:	Omusomesa anattukiza essomo eryawedde nga ebibuuzo.
Ekinyusi	:	Essomo eppya linaatandika

Ebika bye bisolo

- Ensolo z'o mu banga – nga ebinyonyi
- Ensolo z'omumazzi – nga ebyenyanja
- Ensolo z'okulukalu – nga ente

Ebisolo by'okulukalu byabikas bibiri

Ekisooka

- Ebisolo ebi kumibwa awaka
- Ebisolo ebyomunsiko

Ebisolo by'awaka

- Ente
- Kkapa
- Embwa
- Enkoko
- Embuzzi
- Embizzi etc.

Emigaso egyebisolo bya waka

- Ensolo nga ente, n'e mbuzzi bituwa enyama
- Ebisolo nga Kkapa ziryaw emese awaka
- Embwa ekuuma awaka

Omulumu

1. Soma okube ebifanaanyi

Ente	Kkapa	Embwa

2. Wandika emigaso gy'ebisolo by'awaka

- Embwa
- Ente
- Enkoko

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe	:	Ebintu ebiramu
Ekiwayi	:	Ebika bye bisolo
Obukodyo	:	Okubuuza n'okuddamu, okunnyonnyola
Obusobozi	:	Okusoma amannya g'ensolo z'awaka n'ezomunsiko.
Obulagika	:	Okuwandiika emboozi.
Ennyanjula abuuza	:	Omusomesa anattukiza essomo eryawedde nga ebibuuzo.
Ekinyusi	:	Essomo eppya linaatandika

Ebisolo byomunsiko

enkima, envubu, engabi, entulege, entugga, empologoma, enjovu, kamujje, enkula, nebirala.

Ensolo z'omumazzi

Eby'enyanja, ebikere, envubu

Ebisolo byomubanga nga ebinyonyi

- Ennyange
- Mpa abaana
- Kasanke
- Endegeya
- Sekoko
- n̄aali
- Kalori n'e birara

Emboozi

- Entugga erina ensingo empanvu
- Envubu nsolo yantisa nyo
- Ebyenyanja biwooma nyo
- Enkima ziry'a kasooli w'ajaja
- Empologoma nsolo nkambwe nyo
- Enjovu yo yageja nekamala

Ebisolo byawaka

-Embuzi erya omuddo.

-Ente esula mukiraalo.

- Enkima erya kasooli.

-Kamuje asima ebinyeebwa mu ttaka.

Omulumu

Kozesa bino mu mboozi

1. enkula, engabi, embizzi, ppusi, enjovu, embwa
2. wandiika ebika bye binyonyi bibbiri
3. wandiika ensolo ezisangibwa awaka waffe ssatu

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe	:	Ebintu ebiramu		
Ekiwayi	:	Ebintu ebiramu		
Obukodyo	:	Okubuuza n'okuddamu, okunnyonnyolas		
Obusobozi	:	Okusoma amannya g'ebintu ebiramu		
Obulagika	:	Okwawula ebyennyanya ku binyonyi		
Ennyanjula abuuza	:	Omusomesa anattukiza omusomo ogwawedde nga ebibuuzo		
Ekinyusi	:	Essomo eppya linaatandiika		

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe	:	Ebintu ebiramu		
Ekiwayi	:	Ensolo z'awaka		
Obukodyo	:	Okubuuza n'okuddamu, okunnyonnyola		
Obusobozi	:	Okusoma emigaso gyensolo z'awaka		
Obulagika	:	Okuddamu ebibuuzo okuva mu mbooji esomeddwa.		
Ennyanjula	:	Omusomesa anattukiza essomo eryemabega		
Ekinyusi	:	Essomo eppya linaatandika		

Emigaso gyensolo z'awaka

Ensolo zawaka nnungi zamugaso zituwa ebintu bingi nga:- amata, ennyama, amaliba, obusa n'omusolo tubikozesa nga embwa ekuuma awaka. Kkapa etuliira emeese.

Omulumu

1. Wandiiika ensolo bbiri ez'awaka.
2. Ensolo z'awaka zituwaki?
3. Biki ebikola nga ebijimusa?
4. Wandiiika omugaso gw'emba awaka.
5. Kiki ekirya emmese?

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe	:	Ebintu ebiramu
Ekiwayi	:	Ennyingo okunnyonnyola, okubuuza n’okuddamu
Obukodyo	:	Okusoma ennyingo n’ebigambo n’embooji
Obusobozi	:	ezirimu ebigambo byennyingo
Obulagika	:	ezisomeddwa
Ennyanjula nnyingo.	:	Omusomesa anatandika essomo nebibuuzo ku
Ekinyusi	:	Essomo eppya linatandika

Ennyingo z'ennyukuta essatu

rya, rye, ryo

lyā, lyē, lyō.

nfa, nfe, nfi, nfo, nfu

mba, mbe, mbi, mbo mbu

Ebigambo

Kirya, lirye, Babirye, liryo, lyange, lyeryo, alya, mboga, mbaga, mbega, mbigula, mbuze.

Emboozi

1. Embuzi erya emboga.
2. Babirye alya entula.
3. Mbogga atambula ne Mbalire.
4. Yambala olugoye otambule .

Omulumu

Wuliriza owandiike

embugo, liry, entumbi

Soma emboozi okube ebifaananyi

1. Mbogga atambula ne Mbega.
2. Embuzi erya emboga.
3. Nanfuka anfumbira emmere.

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe	:	Ebintu ebiramu
Ekiwayi	:	Ennyingo
Obukodyo	:	Okunnyonnyola, okubuuza n'okuddamu
Obusobozi	:	Okusoma ennyingo n'ebigambo
Obulagika ezisomeddwa	:	Okukola emboozi mu bigambo ebyennyingo
Ennyanjula	:	Omusomesa anatandika essomo nebibuuzo
Ekinyusi	:	Essomo eppya linatandika.

Ennyingo “nt” “ng” ne “mp”

nto nti nte nta ntu

ngu nge ngi nga ngo

mpo mpi mpe mpu mpa

Ebigambo

Ntinda, ntalo, mumpi, mpima, mpeta, ngula, senga, nzungu, ntema, ntamu.

Emboozi

-Mulyanti ava Ntinda.

-Senga ansiga obuwanvu.

-Mpanga mumpi.

Omulumu

Wandiika emboozi ttaano nga okozesa ebigambo ebyennyingo ezo waggulu.

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe : Ebintu ebiramu

Ekiwayi : Enneyisa y'ebintu ebiramu

Obukodyo : Okubuuza n'okuddamu, okunnyonnyola.

Obusobozi : Okusoma ebigambo ebiraga enneyisa

**Obulagika : y'ebintu ebiramu. Okukuba n'okutuuma amannya
ebintu**

ebiramu bisate

Ennyanjula : Okwejjukanya ebyawedde mu ssomo.

Ekinyusi : Sssomo eppya linaatandika.

Enneyisa y'ebintu ebiramu

Ebintu ebiramu

- Biryā
- Bissa
- Bizaala
- Bifa
- Bitambula

Emboozi

1. Embuzi erya omuddo.
2. Maama wa Kasasa afudde.
3. *Omwana* atandise okutambula.
4. Ssenga wange yazadde *omwana*.

Omulumu

Wandiika **kituufu** oba **ssikituufu**.

1. Ebintu ebiramu tebifa.
2. Ebintu ebiramu bissa.
3. Munsu teri bintu biramu.
4. Ebintu ebiramu tebiryu.
5. Ebintu ebiramu bizaala.
6. Kuba otuume ebintu bisatu ebiramu amannya.

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe	:	Ebintu ebiramu
Ekiwayi	:	Ebiramu
Obukodyo	:	Okubuuza n'okuddamu, okukubaganya ebirowoozo
Obusobozi	:	Okukuba ekimera n'okutuuma
Obulagika	:	ebitundu amannya. Okumenya emigaso gyebitundu.
Ennyanjula	:	Omusomesa anattukiza essomo eryawedde
Ekinyusi	:	

Ebitundu byekimera

Emirandira, enduli, ekimuli, ekibala, *ebikoola*, ettabi.

Emigaso

Emirandira: gisika amazzi okuva mu ttaka.

Ekimuli : kyekizaala mu bimera

Ebikoola : Bikola emmere yekimera

Enduli: etereka emmere *mubimera* ebimu.

Omulimu

Tuuma ebitundu byekimera amannya.

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe : Ebintu ebiramu

Ekiwayi : Okulima ebimera

Obukodyo : Okubuuza n'okuddamu, okunnyonnyola.

Obusobozi : Okusoma n'okukuba ebintu ebikozesebwa mu nnimiro.

Obulagika :

Ennyanjula : Okwejjukanya ebyasomeddwa mu ssomo eryayise

Ekinyusi :

Byetukozesa mu kulima

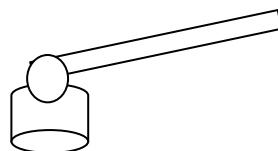
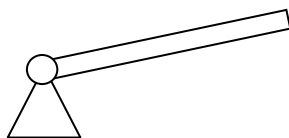
enkumbi, akambe, ekiso, oluso, ensuululu, embazzi, ekitiyo.

Emboozi

1. Maama akozesa enkumbi okulima
2. Oluso lusaawa omuddo mulujja.
3. Leeta akambe tuwaate emmere.

Omulimu

1. Tuuma bino amannya

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

- Omutwe** : **Ebintu ebiramu**
- Ekiwayi** : **Okulima ebimera**
- Obukodyo** : **Okubuuza n'okuddamu, okunnyonnyola.**
- Obusobozi** : **Okusoma ebigambo ebiraga endabirira yebimera.**
- Obulagika** : **Okukuba ebifaananyi ku mboozi**
- Ennyanjula** : **Omusomesa anattukiza essomo eryawedde.**
- Ekinyusi** : **Essomo eppya linaatandika.**

Okulabirira ebimera.

- Okufukirira ebimera
- Okukoola ebimera
- Okufuuyira ebimera
- Okusalira ebimera
- Okusimbuliza ebimera
- Okujimusa ettaka.

Emboozi

- Obusa *bwente* bujimusa ettaka
- Maama ekoola ebinyeebwa.
- Kalanzi afuuyira ennyaanya.
- Jjajja asalira ebitooke.

Omulumu

Soma okube ebifaananyi

- Kasasa afuuyira ennyaanya.
- Kato agoba enkima mu Kasooli.
- Maama asalira ebitooke.
- *Namusisine* Musisi bakoola kasooli.
- Kityo afukirira ebimera.

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

- Omutwe** : **Okukuuma eddembe mu Ggombolola yaffe.**
- Ekiwayi** : **Okubeera mu ddembe n'abantu abalala**
- Obukodyo** : **Okunnynnyola, okubuuza n'okuddamu**
- Obusobozi** : **Okusoma embeera y'okubeera mu ddembe n'abantu abalala**
- Obulagika** :
- Ennyanjula** : **Omusomesa anatandika essomo n'ebibuuzo.**
- Ekinyusi** : **Engeri gyetuyinza okubeera mu ddembe.**

- *Okukwata amateeka*
- *Okwessaamu ekitiibwa*
- *Okusonyiwa ggoni*
- *Obutasosola*
- *Okubuuzaagganya*
- *Okuyamba abalala n'addala abatesobola*
- *Okuzanya n'ebanaffe*
- *Okukolera awamu*

Emboozi

- *Kussomero batukubiriza okugonderaamateeka.*
- *Tulina okussa mubannaffe ekitiibwa.*
- *Okuyamba abalala kintu kirungi*
- *Okukolera awamu kileeta eddembe*
- *Okuzanya n'ebanaffe kijawo entalo*

Omulimu

Jjuzaamu ebibulamu okuva mu kabokisi

Okukuuma ____ kintu kirungi. Tusobola okukuuma -----nga twessamu ____nga _____ abatusobya. Okukwata _____kirungi kubanga kireeta _____mubantu.

Era tulina okwewala_____bannaffe.

Okunyizi	Amateeka	Empisa	Eddembe
----------	----------	--------	---------

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe : Okukuuma eddembe mu Ggombolola yaffe.

Ekiwayi : Eddembe lyabaana

Obukodyo : Okubuuza n'okuddamu, okunnyonnyola

Obusobozi : Okusoma eddembe ly'abaana ne byetaago byabaana.

Obulagika :

Ennyanjula : Omusomesa anattukiza essomo elyawedde

Ekinyusi :

Eddembe ly'abaana n'ebyetaago.

amaka, engoye, okwambala, essomero, okuzaannya, emmere, amazzi, okunywa, eddwaliro, okujjanjaba, eddagala, erinnya, Taata, Maama.

Soma emboozi

Abaana munsu balina okubeera n'eddembe lyabwe. Abaana nabo balina okukozesa eddembe obulungi.

Ddembe lyabuli mwana okubeera n'erinnya. Abaana balina okusoma. Abazadde balina okuliisa n'okwambaza abaanabaabwe. Abaana balina okufuna obujjanjabi okuva mu ddwaliro.

Ddamu ebibuuzo mu bujuvu.

1. Baani abalina okukozesa obulungi eddembe?
2. Obujjanjabi abaana babufuna wa?
3. Baani abalina okuliisa abaana?
4. Wandika omutwe gw'emboozi.
5. Kuba abaana nga bazannya.
6. Kituufu abaana okukozesa obubi eddembe lyaabwe?

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe : Okukuuma eddembe mu Ggombolola yaffe.
Ekiwayi : Obuvunaanyizibwa bw'omwaana.
Obukodyo : Okunnyonnyola, okubuuza n'okuddamu.
Obusobozi gy'abaana : Okusoma n'okukuba ebifaananyi ebiraga emirimu
Obulagika :
Ennyanjula : *Okuttukiza essomo eryawedde.*
Ekinyusi :

Emirimu gy'abaana awaka

Okufumba, okwera olujja, okukima amazzi, okwoza ebintu, okutyaba enku, okuyamba abalema, okusiimula ennyumba.

Emboozi

-Abaana beera olujja.
 Abalenzi bagenze kukima mazzi.
 Abawala batyaba enku.
 Nakato assimula ennyumba.

Omulumu

Wandiika emboozi kubifaananyi

1.

2.

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

Omutwe : **Okukuuma eddembe mu Ggombolola yaffe**

Ekiwayi : **Obuvunaanyizibwa bw'omwaana.**

Obukodyo : **Okubuuza nokuddamu, okunnyonyola**

Obusobozi bwabaana : **Okusoma emboozi ekwaata ku buvunaanyizibwa n'okuddamu ebibuuzo.**

Obulagika :

Ennyanjula : **Okuffukiza essomo eryawedde**

Ekinyusi :

Abaana yadde nga barina eddembe lyabwe, balima obukunanyizibwa obugenderako. Baliina okubugobera era n'okubutambulira mu okugeza nga; okuwa abazadde babwe, abasomesa, n'ebaana banabwa ekitiibwa, okukuma eddembe n'obuntu bulamu okubera n'empisa ennungi, okukulakulanya okukolerera amaka gabwe, obutakozesa eddembe lyabwe buubi n'ebirala.

Anti bagamba omwana omugezi asanyusa kitaawe naye omusiru enakuwaza nnyina.

Omulumu

1. Mwana ki anakuwaza nyina?
2. Omwana omugezzi asanyusa ani?
3. Omwana akozesa atya eddembe lye?
4. Kiki omwana kyalina okukozosa ?
5. Wandika obuvunanyizibwa bwabaana bubiri okuva mu lugero wa ggulu.

Ennaku	Ekibiina	Essomo	Essaawa	Omuwendo

- Omutwe** : **Okukuuma eddembe mu Ggombolola yaffe**
- Ekiwayi** : **Obuvunaanyizibwa bw'omwaana.**
- Obukodyo** : **Okubuuza nokuddamu, okunnyonyola**
- Obusobozi bwabaana** : **Okusoma emboozi ekwaata ku buvunaanyizibwa n'okuddamu ebibuuzo.**
- Obulagika** :
- Ennyanjula** : **Okuttukiza essomo eryawedde**
- Ekinyusi** :

Emigasog'obuvunanyizibwa bwabaana.

Obuvunanyizibwa bwa baana bwamugasog'nyo bu bayamba mugeri nyingi nga;

- *Okukuuma obudde, n'okubukozesa obulungi*
 - *Okukula nga balamu bulungi era nga beyagaza*
 - *Buleeta enkulakulana*
 - *Buyigiriza ebintu bingi*
- N'olwekyo abaana bona balina okugondera n'okukola obuvunanyizibwa bwabwe.*

Omulimu

1. *Wandiika ebintu bibiri byokola ng'a omwana owobuvunanyizibwa*
2. *Kiki kyoyagala okubeera ng'a omazze okusoma?*
3. *Omulimu ogwo gunakugasa gutya era gunagasa ki egwanga lyaffe?*

